

Drakar och odjur som symboler i våra kyrkliga kulturmiljöer

Drakar omnämns i både Gamla och Nya testamentet. I Gamla testamentet representerar draken kaosmakten, det vill säga motståndaren i skapelseberättelsen. Också gudsfolkets fiender identifieras som en drake.

I Psaltaren 91:11 heter det om den som har Herrens beskydd: *Över lejon och ormar går du fram, du trampar på vilddjur och drakar.*

I Nya testamentet finns ordet drake endast i Uppenbarelseboken 12:1, 9, och då i singularis. Det talas om *en stor eldröd drake ... ormen från urtiden, han som kallas Djävul och Satan* och som ärkeängeln Mikael och hans änglar besegrar.

I skriften *Om draken eller lindormen*, av Gunnar Olof Hylten-Cavallius beskrivs traditioner om drakar, forntida djur som människor säger sig ha mött. Enligt dessa var draken ondskefull och väckte fasa. Sådan är den också allmänna bilden av drakar i övriga Europa och i Främre Orienten. I ett vidare internationellt perspektiv är bilden av drakar annorlunda. I japansk, kinesisk och koreansk mytologi och folklöre är draken lyckobringande och representerar positiva krafter: livgivande regn, rika skördar, välstånd, lycka och fred. I modern litteratur, också för barn, förekommer snälla drakar. Draken som symbol har ofta hög status. Den ingår i många nationsflaggor och stadsvapen runtom i världen.

Eftersom drakar framstår som så mångfacetterade fenomen, väcks självfallet frågor när man ser drakhuvuden i kyrkliga miljöer exempelvis som vindflöjlar, på kyrkportar och gravvårdar. Hur skall man förstå deras placering och funktion?

Uppenbart är att vindflöjlar med sådan utformning har sitt ursprung långt tillbaka i tiden. Under antiken pryddes fören på skeppet med en drakbild med målet att skapa skräck hos fienden. Skeppsmodellen togs över av germanerna i norra Europa. Ett hövdingaskepp blev ett drakskepp som också kunde kallas "drake". För skeppets besättning var draken i fören en positiv kraft, för fienden en negativ. Drakhuvudet sågs som ett skydd också mot ondskefulla makter i havets djup. Eftersom drakhuvudet som galjonsbild markerade aggressivitet, påbjöd isländsk lag att det borde tas ner när skeppet närmade sig den egna kusten. Drakhuvudets beskyddaruppgift blev densamma när det placerades på en byggnad på land och drakhuvudena på tidigmedeltida stavkyrkor, som fortfarande kan ses på ett antal stavkyrkor i Norge, har tolkats som byggnadens beskyddare. I argumentationen för detta samband pekas även på drakhuvuden som återfinns på medeltida relikskrin, utformade som tempel i miniatyr. *Vindflöjlar* på stång och utformade som drakhuvuden är sannolikt en vidareutveckling av draken på stavkyrkan. Det är inte ovanligt att *ringhandtagen* på bevarande medeltida kyrkportar är formade som rep med knutar och djurhuvuden som möter varandra eller är vända bort från varandra. Nästan alla medeltida kyrkportar som finns bevarade i Sverige är dekorerade med djurhuvuden och kanske hade de en avskräckande eller rent av skyddande symbolisk funktion.

Läs mer i Lars Aldéns artikel Drake och tupp på kyrkans tak och torn i boken Metaller i helig tjänst!